

DİSLEKSİ

Özel eğitimin diğer bütün alanlarında olduğu gibi öğrenme güçlüğü'nün de nedenleri konusunda kesin veriler yoktur. Disleksi bireyin içsel özelliği olup, merkezi sinir sistemindeki aksaklıklardan kaynaklandığı varsayılmakta ve yaşam boyu sürebilmektedir.

Ancak bireyin öğrenmesini etkileyen bir takım etmenler belirlenmiştir. Bunlar:

- Beynin hatalı işleyişi,
- Biyo-kimyasal bozukluklar,
- Kalıtım ve çevresel etmenler (Duygusal bozukluk, motivasyon eksikliği, yetersiz öğretim etmenlerinden de söz edilebilir.).

OKUL ÖNCESİ (3-5 YAŞ)

- Sesleri, kelimeleri, harfleri hatırlamada güçlük
- Alfabedeki ve kelimelerdeki harflerin verilen talimatları vs sıralamalarını hatırlamada güçlük
- Okunuşu benzer olan kelimeleri karıştırma
- Kopyalama ve boyamada zayıflık
- Zayıf hafıza
- Ailede disleksi olması
- Bazı aktivitelerde yavaş tepki verme (harf kelime oyunları gibi)

İLKÖĞRETİM

- Okula gitmede isteksizlik
- Kelimeleri, harfleri, sesleri öğrenmede güçlük
- Verilen talimatları takip etmede güçlük
- Kelimeleri harflere veya hecelere ayırmada güçlük
- Kelime ve ses bilgisinde zayıflık
- Okuma veya hecelemede güçlük
- Organize olamama
- Davranış bozuklukları

ORTAÖĞRETİM (12- 18 YAŞ)

- Okurken veya hecelerken harf ve seslerin sıralanmasında güçlük
- Ödev ve yazılı çalışmaların çok zaman alması
- Zamanı yetiştirememesi
- Hatırlama ve organize olmada güçlük
- Sürekli bir asabiyet hali
- Okuldan kaçmak için çeşitli taktikler geliştirme

Yazılı bir metni çözümlemekle (harf ve ses ilişkisini kurarak, kelimeleri doğru olarak okumak) ile ilgili olan disleksi, okuma faaliyetinin doğruluğu ve okumanın akıcılığı yetileri otomatik hale gelmediği zaman kendini gösteren bir durumdur. Dislektik çocuğun okuma güçlüğü belirtileri okuma yazma öğrenimi süreci ile başlar. Bu yüzden çocuk birkaç yıl eğitim alana kadar disleksi tanısı konulamaz. Ancak okuma yazma becerilerinin gelişimi için gerekli olan pek çok temel beceri vardır. Bu becerilerde gözlenen yetersizlikler, risk faktörü taşıyan bireylerin farkedilebilmesi için önemli ipucu niteliği taşımaktadır.

Dislektik bir çocuk harfleri tanımakta, harfleri seslendirmekte, bu becerileri otomatikleştirmekte ve hızlı bir şekilde çözümlenmede zorlanır. Dislektik öğrencilerin sesli okumaları yaşlarına, okul düzeylerine ve aldıkları eğitime göre beklenenden daha yavaş ve yanlıştır.

Genel olarak yapılan okuma hataları şunlardır:

- Benzer/Sesteş harfleri karıştırma: d-b-p, m-n, t-f / b-p, t-d, f-v, s-z
- Harf sırasını ters algılama: çok = koç ; en = ne ; ve = ev ...
- Harf atlama: kabak = kabk
- Alfabeyi öğrenme güçlüğü
- Aşına olunmayan veya nadiren kullanılan kelimeleri okuma ya da telaffuz etme güçlüğü
- Aynı satırı okumaya devam etmede veya bir sonraki satırı okumak için sağdan sola geçme güçlüğü

Dislektik öğrenciler tarafından yapılan en yaygın yazım hataları şunlardır:

- Harfleri karıştırma
- Benzer sesteki harfler: b-d-t; f-v; k-g...
- Benzer görünüşteki harfler: b-d; n-u ; ı-i; o-ö; u-ü;a-e...
- Hem benzer seste hem de benzer görünüşte olan harfler: b-d; m-n; o-ö; u-ü....
- Harf atlama
- Yan yana gelen aynı iki sessiz harf: attı = atı; bakkal= bakal
- Harf ekleme
- Hece tekrarı: Kafeterya = kafefeterya
- Yer değiştirme: çark / çrak ;
- Ortografi: Dağıtmak=dahıtmak=dayıtmak...

Ayrıca büyük harfleri genellikle kullanmazlar veya yanlış yerde kullanırlar. Diğer noktalama işaretlerini neredeyse hiç kullanmazlar. Son olarak, bazı öğrenciler yazım hatalarını gizlemek için, muhtemelen bilinçsizce, el yazıları anlaşılacak şekilde yazılarını deforme ederler.

Disleksi yazılı anlama becerileriyle ilgili değildir; ancak yazılı bir metni anlama ve akıcı okuma güçlüğü, çözümlenme becerilerinin yavaş gelişiminin bir sonucu olarak ikincil bir etki olabilir. Bu etki de yazılı metinlere maruz kalmayı azaltarak kelime ve genel kültür edinimini engelleyebilir.

Disleksili pek çok insan ezber gerektiren sıralamaları (örneğin: alfabedeki harf dizinleri, çarpım tablosu, aylar) öğrenmekte ve yön zaman kavramlarını (örneğin, sağ/sol) ayırt etmekte zorlanırlar.

Yeni bir dil öğrenme söz konusu olduğunda ise, dislektik bir öğrencinin karşılaşabileceği zorluklar önemli ölçüde artar. İkinci bir dili öğrenmek, anadilin edinimi için gerekli olan aynı becerilere dayandığı için anadildeki olası güçlükler ikinci dile aktarılacaktır. Bu yüzden fonoloji, yazım ve sözdiziminde zorlananlar yeni dilde de benzer zorlukları yaşayacaklardır (Sparks vd., 2006). Ancak, zorlukların kendilerini gösterme derecesi bu becerilerin yeni dildeki önemine bağlıdır.

Disleksi İle Yaşamak

Dislektik bireylere öneriler

- Kendinizi tanıyın güçlü ve zayıf yönlerinizi belirleyin.
- İhtiyaçlarınızı yakınlarınıza belirtin ve yardım isteyin.
- Yazdıklarınızı okuyun. Eğer hatalı olduğunu düşünüyorsanız düzeltin ya da yardım isteyin.
- Zamanınızı iyi kullanın. Bunu için saat ve zaman çizelgelerini işlevsel kullanın.
- Yetiştirmeniz gereken ödev, sınav veya projeleriniz için günlerinizi planlayın.
- Öğrenme stilinizi belirleyin ve buna göre çalışmalarınızı ve mesleki tercihlerinizi belirleyin.
- Yapacağınız işleri önceden planlayın.
- Takvim ve ajandanız yakınızdaki olsun. Renkli kalemler kullanarak kodlama ve işaretlemeler yapın.
- Yapılan işin en önemli parçalarını belirlemeye çalışın.

Ailelere öneriler

- Çocuğunuzun gelişimini yakından takip edin, farklılıkları uzmanlara danışın.
- İstenmeyen sosyal hatalardan kaçınmak için çocuğa yapılandırılmış ve destekleyici bir çevre sağlayın.
- Başarı duygusunu tatmasını sağlamak ve donanımını arttırmak için çocuğunuzun özelliklerine uygun sportif ve sanatsal aktivitelere yönlendirin.
- Çocuklarınıza yaşadıkları problemin doğasını anlatılmalı, güçlü ve zayıf yanları gösterilmeli ve mücadele teknikleri konusunda yardımcı olmalısınız.
- Çocuklar her zaman hem evde hem okulda ‘güvenli bir yer’ olduğunu bilmeye ihtiyaç duyarlar. Sosyal ve diğer konularda konuşabilecekleri özel bir insana ihtiyaç duyarlar.
- Aşamalı olarak bağımsızlığını cesaretlendirin ama çocuk hazır olmadan desteğin kalkmayacağını çocuğa hissettirin.
- Önemli ölçüde güç olan alanlardaki soruları anlaşılır yapmak, açıklamak ve görsel bilgiye çevirmek için dili kullanın.
- Öğretmeninizle iletişiminizi güçlü tutun.
- Çocuğunuzun kendi içinde değerlendirin.

Öğretmenlere öneriler

- Sınavlarda ve çalışmalarda beyaz kağıt yerine saman kağıt ya da pastel tonlarda kağıt tercih edin. Renkli tonlarda defter kullanmalarına izin verin.
- Tahtaya yazarken renkli kalemler kullanın
- Bu öğrencilerin zihinsel yetersizlikleri olmadığı için güçlük çektiği alanlara yönelik eğitim programı (BEP) hazırlayın.
- Öğrencinizi tahtayı ve sizi rahat görebileceği şekilde sınıfın ön tarafına oturtun.
- Öğrenciye her dersin konusu, süreci, beklentilerinizi açık net olarak ifade edin.
- Her dersin başında daha önce öğrenilen konuları kısaca tekrarlayın, dersin sonunda ise önemli konuları özetleyin.

- Ders içeriğindeki teknik terimleri ve çocuk için yeni sözcükleri açıklayın, yeni terim ve sözcüklerin açıklamasının yer aldığı çalışma kâğıdını ders öncesinde öğrenciye vererek derse hazır olmasını sağlayın.
- Sınıf kurallarını belirleyin, sınıf kurallarını tek tek öğretin ve kuralların yazılı/görsel olarak yer aldığı bir pano hazırlayın.
- Öğrencinin çalışma gruplarına katılımını destekleyin.
- Öğrenciye başarabileceği görev ve sorumluklar verin.
- Öğrencinin soru sormasına, gerektiğinde konularının tekrar edilmesine fırsat tanıyın.
- İşlenen konuların pekiştirilmesi ve öğrencinin sınava hazırlanmasını sağlamak amacıyla konu içeriğine uygun sorular hazırlayın.
- Ders anlatımında jest ve mimikleri kullanın, abartılı jest ve mimiklerden kaçının.
- Öğrenciniz etkinlik sırasında başarısızlık yaşadığında ya da verdiğiniz yönergeyi anlayamadığında verdiği tepkileri dikkate ederek gerekli önlemleri alın.
- Dersi anlatırken çok uzun ve karmaşık cümlelerden kaçının.
- Araştırma projesi, sınıf içi sunum, grup çalışması gibi farklı yöntem ve tekniklerle derste işlenen konuları daha iyi anlamasına imkan tanıyın.
- Sınıf içinde öğretimi etkileyecek ses, ışık gibi uyaranların olmamasına dikkat edin.
- Öğrenciniz yazılı anlatımda güçlük yaşıyorsa sözlü sınavları, kısa yanıtı ve boşluk doldurmalı sınavları tercih edin.
- Öğrencinin sınavını gerekirse bireysel olarak yapın. .
- Okuma/yazma problemi olan öğrencilerin değerlendirmelerinde okutman/yazman desteği alın ya da kendisini sözel olarak ifade etmesini isteyin, yazman desteği alamadığınız yazılı sınavlarda ek süre verin.
- Sınava başlamadan önce öğrencinin sınav sorularını anlayıp anlamadığını kontrol edin, sınav sorularını kendi cümleleri ile ifade etmesine imkan tanıyın.
- Matematik, fen ve teknoloji gibi derslerde sınav sonuçlarını değerlendirirken, yalnızca sonuca değil, yaptığı işlemlere de puan verin.
- Öğrencinin ders sırasında konuyu anlayabilmesi için hesap makinesi, bilgisayar vb teknolojik aletleri kullanmasına imknsn tanıyın.
- Sınav sonrasında zaman kaybetmeden öğrenciye geri bildirim vermeye dikkat edin.
- Öğrenci ile konuşurken olumsuzdan çok olumlu ifadeler kullanın.
- Aile ve uzmanlarla iş birliği yaparak öğrencinize yönelik alınacak önlem ve stratejileri belirleyin.
- Öğrencinizi kendi içinde gösterdiği gelişme ile değerlendirin ve öğrencinizin yapamadıklarına değil yapabildiklerine yoğunlaşın.
- Öğrencinizin başarılarını anında ödüllendirin.
- Sosyal iletişimin ve etkileşimin artırılması amacıyla öğrencinizin sınıf arkadaşlarıyla uyum sağlaması için etkinlik planlayın ve bu etkinliklere katılmalarını sağlayın.
- Öğrencinin okula uyumda yaşadığı güçlüklerin üstesinden gelmesi için okul rehber öğretmeni ve aile ile iş birliği yaparak alınacak önlemleri belirleyin. .
- Sınıfta yüksek sesle okumaya zorlamayın.